Uredio ZLATKO MILKOVIĆ

HRVATSKE BALADE

Br. 11

BE-L-KA

66 76

BE-L-KA

MALA KNJIŽNICA
BIBLIOTEKE LIJEPE KNJIGE
Kolo I. Broj 11.

Urednik ZLATKO MILKOVIĆ

Nacrt korica: Mario Jevšovar

Uredio ZLATKO MILKOVIĆ

HRVATSKE BALADE
I DRUGE PJESME

Zagreb 1941.

HRVATSKE NARODNE BALADE

SMRZNUTI SVATOVI.

Klikne vila s visoke planine,
I dozivlje Borića vojvodu:
Oj Boriću, mlada gjuvelijo!
Ja bih vila tebe svjetovala,
Da ne ideš danas po djevojku,
O Božiću, o zimi najgoroj,
Svati će ti pomrijeti od zime.

Borić b'jele i ne sluša vile,
Neg kićene svatove skupio,
I svatima ide po djevojku.
Kada svatim' po djevojku došo,
Pred njezin' jem dvorom bijelijem,
Tamo su ga pričekali lijepo,
Poštovali, djevojku mu dali.

Svatovi se l'jepo otpravili.
Kad su došli zelene u gore,
A u gore prve na konake,
U gori ih nojca uhitila,
I velika zima udarila.
Sve, što ima kićena nevjesta,

Sve kićene svate zagrtala,
Svi su svati pomrli od zime,
Samo nije Borić gjuvelija,
Erbo ga je neva zagrtala
Debelijem iz sanduka ruhom.

Kad bijela zora zab'jelila,
I njega je zima zavijala.
Kad to vidje kićena nevjesta,
Na djevera glavu naslonila,
A na draga ruku s prstenima,
Pa s' i ona dušom raz' djelila.

Iz Luke na otoku Šipanu, od Nike Maratove, koja ju je naučila od svoje majke Frane rodj. Koparčić iz Luke.

SMRT BOLNOGA IVANA.

Dva se draga iz mala gledala,
A iz mala, tere do velika:
Ive junak i Ana divojka.
Kad je Ivu na ženjenju bilo,
Ive se je bolju pobolio.

Često ga je pohodila Ana
Na godinu svaku misečinu,
Misečinu svaku nedeljicu,
Nedeljicu svaki treći danak.

Često Ive na nju pogledao,
A Ivanu Ane govorila:
Bolju boli, Ive drago moje!
Jeda Bog da, pa priboliš bolju,
I da mi se ti oženiš Ive,
Da prva uz divojke budem!

Ive Ani lipoj govoriše:
Odavaj se, Ane dušo moja!
Jer ti neću bolju priboliti,
Niti ću se junak oženiti!

Kada ga je razumila Ane,
Grozne su je suze obalile,
I pošla je na dvore svoje.

Vrime malo temu postojalo,
Lipa se je odavala Ane
Za mladoga Deli' Mitra s mora.
To je začul na ložnici Ive,
I bratu je svome govorio:

O Stipane moj rodjeni brajne!
Ogrni me zelenom dolanom,
Veži glavu svilenom maramom,
I uzmi me na pleća junačka,
I vodi me u goru zelenu!
Klad' me sesti pod jelu visoku.

Vrime temu malo postojalo,
Tut prohode lipe Ane svača.
Daleč ga je ugledala Ane,
Grozne su je suze obalile.
Lipe mu je govorila Ane:
Što si tote, Ive, drago moje?
Ive lipoj Ani govoraše:
Viruj meni, Ane, dušo moja!
Došal sam se sunca nagrijati,
I tebe se, Ane, nagledati.
Rič izusti, i dušicu pusti.

Svača su ga ružom posipala,
Lipa Ane groznima suzama,
Deli-Mitar bilim dukatima'.

S otoka Hvara.

HRVATSKE UMJETNE BALADE

Stanko Vraz:

LIEPA VIDA.

Liepa Vida pokraj mora staše,
Na obali pelenice praše.
Od zapada, gdje sunce zahodi,
Morem crni Arapin dobrodi;
Čun pristavi, liepu Vidu pita:
»Čuješ, snašo! kamo tvoja kita?
Zašto nisi već tako rumena,
Ta rumena, liepo nakićena,
Kao što si lanjsko ljeto bila,
Kad si ovdje platno bijelila?«

Ovako joj crni Arap zbori;
Liepa Vida njemu odgovori:
»Kako, brate, bila bih rumena,
Ta rumena, liepo nakićena?...
Nije meni do vrpce ni cvieća,
Gdje mi lanjska već nesluži sreća.
U koljevci bolno mi je čado:
Prevari me moje srce mlado
Udadoh se, stara vojna uzeh,

Sad utjeha gorke su mi suze:
Vas dan sinak plačuć proboljuje,
A svu noćcu vojno prokašljuje.«

Svjetovat ju Arapine stade:
»Kad na polja ljuta slana pade,
Ždralovi se dignu prama jugu:
I ti pođi tražit sreću drugu.
Čuj! kraljica slavne zemlje naše
Mene, Vido, po tebe šiljaše,
Da joj pođeš dojiti kraljića,
Njena sinka mlada carevića:
Dojit ćeš ga kano prava mati,
Povijati, na rukuh njinati,
Dok ne zaspi, mile pjesme pieti,
Težjeg djela nećeš viek imjeti.«

Bez obzira Vida u čun skoči;
Nu kad nesta žala izpred očih,
Kad po moru plav već zaplivala,
Liepa Vida gorko zaplakala:
Jao meni! šta sam učinila?
Komu, jadna, doma ostavila
Sinka svoga, puna grdnih tuga,
Vojna svoga, stara dobra druga?

Kad već treća nedjeljica prođe,
S njom kraljici crni Arap dođe.

Uranivši rano liepa Vida
Na prozoru vazdan čeka blida;
Da utješi srdce razcviljeno,
Tako pita sunašce rumeno:
»Božje čedo, sunce, povedj meni!
Što sad radi sinak moj mileni?« —
»»Što bi radio sad tvoj sinak mili!
Sinoć su mu na smrti svietlili;
A tvoj vojno ostavio ognjište,
More brodi, jadan tebe ište,
Tebe ište i za tobom gine,
Malo da se s dušom nerazmine.««

Kad na večer zasja luna blieda,
Opet Vida na prozoru gleda;
Da utješi dušu jada punu,
Tako pita mladu bliedu lunu:
»Božje čedo, luno, povedj meni!
Što sad radi sinak moj mileni?« —
»»Što bi radio sad tvoj sinak mili!
Danas su ga jadna sahranili;
A tvoj vojno ostavi ognjište,
More brodi, jadan tebe ište,
Tebe ište i za tobom gine,
Malo da se s dušom nerazmine.««

Liepa Vida k nebu ruke pruži,
Ruke pruži, po gore zatuži;

Nu kraljica gospojica začu,
Pa zapita sirotu u plaču:
»Što je tebi, moja liepa Vido!
Što mi plačeš, grdiš lice blido?« —
»»O gospoje, presvietla kraljice!
Kako nebi ja grdila lice?
Kad umivah čaše kraj prozora,
Upade mi jedna u dno mora —
U dno mora, mora preduboka,
Zlatna čaša s prozora visoka««. —

Al ju tješi gospoja kraljica:
»Nemoj plakat, nemoj grdit lica!
Ja ću kupit čašu ljepšu, veću,
Izgovorit kod kralja nesreću.
Deder doji moga zlatna sina,
Da te mine od srdca gorčina«.
Zbilja j' čašu kraljica kupila,
A od kralja milost isprosila.
Opet Vida stoji kraj prozora,
I nemilo gleda putem mora —
Stoji, gleda od danka do danka,
Sinka, vojna—plačuć bez prestanka.

Antun Nemčić:

GROB KALUĐERA

Moslivinskih sred planina
Samotan se grob vidjeva,
Nit ga krasi mramorina,
Nit ga suza ka polieva.

Tam' nit slavuj, drobna ptica,
Milotužne pjesni cvili,
Niti nježna golubica
Vjerenika svoga krili.

Vrh stoljetnih javorika,
Kao ćuk noćnih usred tmina,
Vijor tudi tol' urlika,
Da se ori sva dolina.

Al nit jauk od vjetara,
Nit samoća smrtne staze,
Uzrok nij' što sred njedara
Tebe čami obilaze.

Što ti krvi tiek ustavlja,
To je priča čudnovata,
Ka od ust' do ust' se javlja
Kroz viekove do tog sata.

Čudno sanja Bjelin bane
U svom dvoru Jelengradu,
I čim vedra zora svane,
Doziva si gospu mladu.

Tiho njozi tada kaže:
»Slušaj, kruno ljepotica!
Ak' te noći san ne laže,
Do mala ćeš bit kraljica...«

Sluša žena gospodara,
Pa mu tada probesjedi:
»Obmana te, bane, vara,
Dobar hrišćan san ne sliedi«.

Nu što srce slabe žene
Govoraše, ban ne haje,
Već napiše nebrojene
Knjige na sve svieta kraje.

Kupi družbu sebi sličnu
Pod buntovnu svu zastavu,
Da ugrabi krunu dičnu
Starom kralju Radoslavu.

Al pravednu stvar Bog štuje,
A što njegov stvor gizdavi
Oholasto napastuje,
Od sniženja to izbavi.

Množ velmoža prevelika
Osta vjerna Radoslavu,
Pa on krvlju buntovnika
Od bojišta boji travu.

Nu Bjelina tašta slava
Kog je prije zasliepila,
Sada zmija devet glava —
Osveta je ogrlila.

I čim zalud ban potiče
Na pobunu domovinu,
Pun osvete gnjevno viče:
»Budi dakle plien tuđinu!«

Svrši boljar oholasti,
Štono kletim ust'ma blazni;
Nu pravednost više vlasti
Brzo groznu krivnju kazni.

Ban obkopan u svom gradu
Bez pokoja jednom sjedi,
Kad u ponoć gospu mladu
Sluša u snu što besjedi:

»Oprošteno jest grješnima:
Zulumćaru, ubojici,

Oprošteno svima, svima —
Samo nije izdajici!« —

I uzdrman gospu budi,
Da mu kaže, što sanjaše,
Al gospoja bolje ćudi
Banu tako govoraše:

»Sanjala sam strašan sanak,
Da sam bila na sudištu,
Gdje se plaća čudan danak,
Gdje tvu dušu vrazi ištu . . .«

Bana čami obilaze,
Rado bi i odustao
Al ne vidi shodne staze
Svoje glave mu je žao.

Jerbo tuđin najemljeni
Harači jur domovinu,
Ah, jedanput pokumljeni
Vrag ne vraća rad se u tminu.

Sviju zala zlo najveće:
Krivnja kini buntovnika,
U samostan tad uteče,
Jer ga plaši mač krvnika.

Al ni usred manastira
Sudbinu si ne ublaži.
Viek ga dalje nemir tira,
Viek zaludu pokoj traži.

Izdajica domovine
Nema dom sad ni ognjište,
Već kao divlja zvier planine
Odabra si utočište.

Žig na čelu, crv u duši
Čine bana pomamljena,
Njeg'vo tielo se isuši
Kano grana usječena.

Biesno kliče: »Svima, svima:
Zulumćaru, ubojici,
Prošteno je svima, svima —
Samo nije izdajici!«

Tako prodje mnogo dana
Tek na kinu kaluđera,
Dok mu ruka nepoznana
Duh iz tiela ne iztjera.

Jednom nađu u planini
Raztrgano u sto strane
Truplo njeg'vo goranini,
Te ga tamo i sahrane

Bez nadgrobna krsta i ploče
Tiho tavno u zabiti,
Gdje se samo sove roče,
Gdje dan nikad ne zasviti.

*

Strunuše jur davno kosti
Izdajice kaluđera,
Al mu se duh bez milosti,
Još i sad po svietu tjera.

Od ponoći, pa do zore,
U prilici vukodlaka,
Obilazi stenjuć gore
Na trepet i strah seljaka.

Zato vihar tol' urlika
Po samotnoj ovoj stazi,
Zato neki čam putnika
Čudnovato obilazi.

Oj Slavenko plemenita!
Bog te čuvao te nesreće:
Kaluđera da mahnita
Duh ti čedo ne ureče.

Petar Preradović:

MUJEZIN

Sunce žarko sjeda
I skoro će sjest;
Stalna na tom svijetu
samo mijenja jest!

Nad Kahirom[1] gine sunca zadnji trak
I večera prvi već se hvata mrak.
Na zapadu nebo planulo u ruj
I gori ko zlato raztopljeno tuj,
A po zlatu plovi, uz rumen si blist,
Po oblačić koji ko ružice list.
Gore mokatamske[2] na iztoku gle.
Munare i trula[3] na džamijah sve
Iz pučine kuća, što strši u vis,
A i piramida[4] kamenovjek pis,
Koji tamo kaže uz pustare kraj
Vjekova si prošlih i ponos i vaj:
Sve to onim rujem plamti u taj tren,
A dolje vaskolik grad tone u sjen.
Večernji po gradu zahladio hlad,

1) Kairo.
2) Između Nila i Crvenog mora.
3) Trula = kupola.
4) P-uro-ma = kraljev grob.

Na ulice vabi ljudski buk i rad,
U koji se roji, kao pčela liet,
Mnogobrojan tudji i domaći sviet.
To je sveto doba, to je jedan čas,
Gdje se Bogu moli vjerni Islam vas;
To je sveto doba, gdje ga mujezin
S munare pozivlje na taj sveti čin.
Sad i Hadži Karim svoj upravlja hod
Mehmet-Alijevoj džamiji[5] nad svod.
Zgrade nadvisio te džamije stan,
Bieli se i sjaje kao bieli dan,
Izmedj tri sta drugih odličan joj vid,
Jer joj je vaskolik od ubjela zid.
Mehmet-Alijeva podiže ju vlast
Do neba od zemlje — nebu, zemlji
čast.

Hadži Kerim na nju uputi se gor',
Pod bremenom ljeta korak mu je
spor.
Mučno ga je gledat, gdjeno kao spuž
Polako se miče sklalinam uz duž,
Ter kad dodje gore, na kraj stup-
njem svim,
Odlane i onom, tko ga gleda, tim.
Umori se starac došavši na vrh

---

5) muslimanski hram.

I shodu[6] na perdo[7] nasloni si trh,
Trh života, koji dotešča mu već
I pod kojim skoro klonut će, bi reć.
Al koliko tielom slab je bio on,
Tielu popustiti duh mu nije sklon,
Do zadnjega časa svoj vršiti čin
Želi i nastoji stari mujezin;
Želi i nastoji, jer mu vjere stvar
Srcu se prirasla, ter duši mu žar,
A tielu opornost daje još i sad,
Starosti ga buduć pritisnuo jad.
Gori starac vatrom za zakon si svet,
Al sa iste vatre sav bi satro sviet,
Koj' pred njeg'vim bogom ne pada
u prah:
Ljubit svoju vjeru, a u isti mah
Mrzit inovjerce, to života dilj
Bijaše mu prvi i najpreči cilj.
Odmara se starac. Ko ovca je biel,
Pod sarukom bielim blied mu obraz
ciel.
Upale mu oči do očnica dna,
Kano dvije iskre u ponora dva,
Duga brada biela siže mu na pas,
Žica srebra čini svaki joj se vlas.

---

6) Shod = balkon.
7) perdo = ograda.

Čelenkom mu dragi na saruku kam
Od sunčanog ruja gori kao plam.
Kad mu gledaš obraz uz taj sievak
jak,
Kam mu je ko zviezda, a brada ko
trak,
Reć ćeš, da to nije ljudske glave lik,
Već repača zviezda do munare tik.
Starac digne oči sad nebu na svod,
Gdjeno već se radja zviezda silni rod,
U nje zagleda se umoreni zvač,
Ko da iz njih srče nov si zvanju rač,
I uz taj se pogled pruživ kao div
Stane vapiti si svakidanji ziv[8]:
»Alah višnji Bog je, moj svjedoči
glas,
Da do njega Boga nema vrhu nas,
Glas vam moj svjedoči, da najviši
Bog
Muhameda ima za proroka svog.
Hod'te na blagoslov, hodite na spas,
Alah višnji Bog je jedin vrhu nas!«
Kada starac tako dohuktao ziv,
Tad obori naglo k zemlji pogled živ:
Od ljudi joj gmilji ko mravinjak tlo,
Al mu se odzivlje zivu malo tko,

---

8) ziv = zov.

Malo tko od pravih muslimana gdje
Prama svetoj Meki baca se o tle,
Za svetom im vjerom nekadanji mar
Nadmašila već je mnoga druga stvar,
Hljebac svakidanji i vanredna last
Preča im je briga nego bogočast.
To kad starac vidi, zazebe ga bol,
Kao da mu srca odkida se pol,
Na oči mu kresne dviju suza siev.
U kojem se bol mu prelieva i gnjev.
Suzan pogled baci na nebeski luk,
Pa će udariti bolan u jauk:
»Alah, Alah! tvog je mujezina stid
Podignuti oči k tebi, jer im vid
Okalja se dolje na zemaljskom tlu,
Gdje se već vrhunac navršio zlu.
Odkada ti služim kao mujezin,
Vidim propadati naš prekrasni din,[9]
Joj! istinu strašnu i tu moram srest,
Da na svietu stalna samo miena jest.
Malo tko još mari za tvoj zakon svet,
Izrodio ti se pravovjerni sviet,
Krivim putem srce u propasti jaz,
A tom svemu kriv je taj kaurski
gmaz,[10]

---

9) din = vjera.
10) kaurin = inovjerac, kršćanin.

To prokleto leglo, ta kuga, taj trov,
što pod našom vjerom vječni ruje
rov,
I podrovat će ju, ako, Alah, ti
Ne oslobodiš nas od krtova tih.
Oj svemoći svoje nov nam dokaz daj,
I obori propast na kaurluk taj,
Satri medju nami taj otrovni drač,
Da mu tu izgine »... ali gnjev i plač
Nadalje ne dadu, da mu bjesni jed,
Jeca samo jošte, izkrivljuje gled
I klone na perdo, razvaliv se na nj,
Ko povaljen na plot od oluje panj.
Tako koji časak popostoji tu,
Dok mu mrtve sile s nova ne živnu.
A kad opet malo osjetio nje,
Podigne se mirno i niz stube gre,
Bol u srcu noseć kao junak, koj'
Hrabro borivši se izgubio boj;
Ostavi džamiju i pospješi hod
K milome si domu, gdje ga jedin rod,
Mila ćerka čeka i na koje grud
Hrli stovariti bolju si i trud.
Ko oko u glavi čuva kćer si tu
I kao svetinju obožava nju,
Svega svieta blago i sav svetčev raj
Nadvriedio cienom božji dar mu taj.

Stupi starac u dvor, iz njega u svoj
Iza dvora liepi: mali perivoj.
Kapinike, pome i metljike tud
Gustu hladovinu razprostiru svud,
A u kutu jednom, malo kom' je znan,
Sjenica imade, liep mu ljetni stan;
Čemin joj i ruže kriju strane sve,
Čemin joj i ruže trune se na tle,
Čemin joj i ruže sačinjaju krov;
Za ljubav i druge sreće blagoslov,
Kao da su vile, u razkošju svom,
Tu si sagradile cvjetajući dom;
U taj najdraži si perivoja kut
Starac upravio povratka si put.
Al na jednoč stane, ukoči se sav
I oči izbulji kao ranjen lav,
Koj' hoće da skoči, al ne može s tla;
U sjenicu gviri, gdjeno vidi — šta?
Vidi ondje ljutu uz janje si zvier,
Vidi k a u r i n a, g d j e m u
l j u b i k ć e r.
Kako vidje, tako obnevidje tu,
Na istome mjestu, s koga spazi nju,
Svoju milu ćerku, svoj život, svoj
raj,
Da u nevjernika pade naručaj,
Pade i on tužan kao kamen lik,

Mrtve svoje sreće mrtav spomenik;
Zadnji mu je šapat uz sgrčenu pest:
»Stalna . . . na tom svietu . . . samo
miena . . . jest!«

August Šenoa:

KUGINA KUĆA

Narodna priča

Nad pučinom zadrktao mjesec.
Iz oblaka diže sjetno čelo;
Tužno gleda prema onoj strani,
Gdje do brijega drijema malo selo,
Drijema selo kao galeb bijeli
Na igalu zguriv se pod krila,
Ne hajući, jesu l' vali sjeli,
Da l' još huji olujine sila.

Zdrava minu Marija,
Svud je mirna krajina;
Poboja se mali Rade,
Lijep jedinac Jele mlade.
Skoči Rade preko puta,
Strininog se hvata skuta:
»Strino mila, strino slatka!
Maja mi je u grad pošla,
Maja nije natrag došla,
Strah je, strino, tvojeg Ratka;
Vidiš, vani noć je gusta,
Rade samcat — kuća pusta;

Noću idu vilenjaci
I vještice, vukodlaci:
Pusti, strino, — ja se bojim,
Da pod krovom spavam tvojim«.
I zadrijema mali Rade,
Lijep jedinac Jele mlade.

Nakraj sela stoji lipa stara,
Starija od ljudskog pametara,
A pod starom hladovitom lipom
Drven krst sa Isusovim kipom.
Naprot kipu čudna žena sjela,
Crnoj smrti posestrima bijela,
Zmijska kosa niz rame joj pada,
Čelik zubi štišću se od jada,
Krvav mjesec oči su joj plamne,
A sred noći vijori se tamne
Bijela halja — gole kosti krijuć,
Crni uzduh bijelim bičem bijuć,
U raspelo gnjevnim okom gleda,
Vehle usne s bijesa joj se pjene,
Rad bi naprijed, — ali krst joj ne da
Poć u selo, — ali eto žene,
Mlade Jele, — gdjeno ide žurno,
Da ju ponoć ne zastigne burna.
»Stani, Jelo!« — bijela prosi —
»U selo me odmah nosi,

Noć mi stazu zagalila,
Noga mi se utrudila!«
— »Da te nosim, čudna seko?« —
Kroz strah vrati mlada Jela —
Potrena sam bome cijela,
Naše selo nij' daleko,
Na kapljice, pa se napi,
Na mene se tad uštapi.«

Al' sve življe bijela prosi:
»U selo me, Jelo, nosi!«

»Ne ću, kumo«, — Jela veli,
»Ma ni za svijet ne ću cijeli!«

»Ne ćeš? Znajder, ja sam ona
Grobarica svesiona,
Koja ništi, hara, gazi,
Što po mojoj niče stazi;
Kud mi noga stane,
Trenom život sa'ne;
Carstva minu,
Sela ginu,
Dub se suši,
Svijet se ruši,
Svuda, svuda rastu grobi,
Gdje se moja noga kobi.

Ako mariš živjet, Jelo,
Ponesi me sad u selo!«

— Strašna ženo, men' se mani!«
— »Čuješ, Jelo, stani, stani!
Ja sam zator smrtne krvi,
Štogođ dirnem, sve se mrvi,
Vojska pada
Iznenada,
Ne od sablje, ne od strijele,
Neg od mene — žene bijele.
Vodom plivam — burom srnem,
Zrakom letim — zemljom prnem;
Usporedo
Sred postelje
Morim čedo,
Roditelje;
Morim popa i ratara,
Đavim bokca, smaknem cara.
Ljudska kletva
Moja žetva,
Moja radost — ljudska tuga,
Rasap svijeta moje žiće,
Smrt čovjeka moje biće,
Ja sam, Jelo, — kuma kuga.
Ili gini — il' me nosi!«

»Vražji rode, ma i tko si,
Ni za carsku svijetlu sreću
U selo te ponijet ne ću!«
Zdvojno Jela vrati kugi.
— »Ti me ne ćeš, pa će drugi:
Ali čuj me: u svem selu
Štediti ću čeljad cijelu;
Žrtvu obrah si jedinu,
Glavu smrvih tvomu sinu.
Nuder, Jelo! Ne prkosi!
U selo me brže nosi,
Sve će kuće smrt obredit,
Ali tvoju hoću štedit«.

»Rade! Sinko!« majka vrisnu,
Zdvojno rukom srce stisnu.
Rade! Sinko, Tebe gubit,
Tebe gubit i ne ljubit,
Tebe da mi jedu crvi,
Slatka krvi s moje krvi!
Tebe više da ne gledam!
Ne, ne, zlato! Ja te ne dam!«

— »Nuder, ho'š li? Nemoj dugo!«

— »Evo pleća! Ajdmo, kugo!«

Čujder, čuj!
Tam i tuj
Šušti selom bijela sjena,
Uz ulicu niz ulicu
Svaku dirnu kolibicu,
Tek bje jedna pošteđena.
Sjena hukne,
Srce pukne,
Sjena dahne,
Život sahne;
Pa kad muklo
Ponoć tuklo,
Svuda teško uzdisanje,
Svuda strašno umiranje;
Štogod mrakom počinulo,
Nije zorom osvanulo.

Zaman zoveš i grobara,
Zaman popa i zvonara;
Od kuge je cijelo
Izginulo selo.
Jela? — Nju mi goni strava,
Gdje kod kuće Rade spava.
Kuća sama,
Svud je tama,
»Rade!«
Glasa ne imade.

»Sinko!« vikne sad na vrati
Al' joj jeka »sinko!« vrati.
Čučne, plaho prisluškiva,
Da l' se dahom sin oziva.
Ništ' ne diše. Pali svijeću,
Ne bi l' našla svoju sreću.
U komoru munjom hrli,
Ali — praznu postelj grli.
»Rade! Ču li? Dođe maja,
Evo slatkog zagrljaja,
Sto cjelova,
Halja nova.
Rade, sinko, nevaljanče!
Što se skrivaš, moje ranče?«

Sve preleti, sve prekapa,
Sred dvorišta, kraj ognjišta,
Ali nigdje — nema ništa.

»Ha! Tu, gledaj, leži kapa!
Njegva kapa! — Ne budali!
Već te imam, tepče mali!
Ali čija usred puta
Ondje noga utisnuta?
To je njegva! Kamo? — Jao!
Od kuće je otišao!
Bože! — Ljudi! — Draga kugo!

Dajte dijete, nemam drugo!
Rade! Rade! mili Rade — —«
Polumrtva na tle pade
Na koljena
Bijedna žena.
Po zemlji se plačuć vlači,
Sto cjelova žarkih tlači,
Gdje su sinka stope male
Tuj u pjesku zaostale.

»Kleta kugo, kukavice!
Uzmi mene, varalice!
Sve ću, slatka kugo, dati,
Al' mi dijete — dijete vrati!«

Za ogradom stoji kuga,
Vjetar vije plašt joj bijeli,
U pol grožnje, u pol ruga
Strašna kuga majci veli:
»Šta me kuneš, ženo luda?
Kuću sam ti poštedila;
Zar je kuga kriva bila,
Da van kuće sin vrluda?
Tam kod strine ga zatekoh,
Pade on i pade strina;
Jelo, ti već ne imaš sina!
Što ti rekoh, ne porekoh«.

Na to s mjesta
Kuge nesta.

Iz starinskijeh tad grobova
Proklijala čeljad nova,
Pomladi se malo selo.
Radi revno i veselo,
Na svih licih cvate sreća,
Ništ' se kuge već ne sjeća,
Samo gdje se bibavica
Na igalu grmeć pjeni,
Stoji kuća samotnica,
Pusta stijena na toj stijeni.
Sve naoko vrijeme shara
Kuće vrijeme ne ogriza
Al' ne vidiš tu ni s bliza
Ni pješaka ni ribara.
Samo kada mjesec zasja,
Zlato sipljuć na to stijenje,
Iz valova gromoglasja
Čudna pjesma čudno stenje:
„Tko ste, božji ljudi,
Kazano vam budi:
Ne želi nevolju
Susjedovu polju;
Njegvo poharano,
Tvoje razrovano;

Brata tko zagrebe,
Zakopao sebe.
To vam Jela veli,
Pa molite Boga
Za jedinca moga,
Da mi da počinka
Kraj mojega sinka!«

Tude pjeva slijepa Jela,
Kraj postelje prazne čuči,
Kapu ljubi pjevajući:
Tako priča svijet iz sela
Dom joj jošte dobe ove
Kuginom se kućom zove.

August Harambašić:

ROMANCA

Tiha voda, žal cvatući,
A na žalu mladić stoji,
Stoji mladić, uzdišući,
Ko da vodom kaplje broji.

Lice mu je nešto sjetno,
Jad mu čitaš s mrka čela;
Srce mu je, nekoč sretno,
Silna čežnja obuzela.

S ruže pije orošene
Slavuj, drug mu prijateljan,
A i on od žedje vene:
Ljubavi je sladke željan.

Njoj bi htio iz svih sila
Služit vazda srca smjerna,
Kad bi ko ta voda bila
Tiha, čista, neizmjerna.

Voda drhće, val za valom
Na daleki put se sprema,
Cvieće cvate tihim žalom,
Al ni žive duše nema.

Tužan, sjetan, neveseo
Mladić u tu vodu gleda,
Skončat bi se s tuge htjeo,
Al mu ipak srce ne da.

U to vodi iz dubine
Pojavi se dieva bajna,
Puna čara i miline,
Kano božja zora sjajna.

Vlasi su joj tamne, crne,
Oči su joj modre, plave;
Ah, mladiću srce trne,
Al i raste s' sreće prave.

Čelo joj je vedro, čisto,
Lice divno, milovidno;
Snebiva se nebo isto,
Sakriva se sunce stidno.

Gleda mladić, mislit stane:
Je l' to angjel, il je vila?
Pa mu uzdah s duše pane:
»Kad bi samo moja bila!«

U to s čistih grudi njenih
Odruni se ruža mala,

I po valih raznježenih
Put cvjetnatog krene žala.

Rajska dieva, ko za šalu,
Otvori tad usta svoja;
»Ugrabiš li ružu malu,
Bit ću tvoja, samo tvoja!«

Ali poput stanca kama
Začarani mladić stoji;
K njemu plovi ruža sama,
Al nju uzet on se boji.

Da se samo makne s mjesta,
Njegova bi ona bila,
Ali njemu snage nesta,
Slomljena mu duši krila.

Sproveo bi žiće slavno,
Da mu Bog tu sreću dade;
Ali on je satrt davno,
Nema vjere, nema nade.

Ruža stoji, mladić biedan
Uzet bi ju samo trebo;
Ali on je nije vriedan,
Ta za griešna nije nebo!

S očaja ga strava tajna
Za budućnost mori jadnu,
S priegora mu suza vajna
Pade u tu vodu hladnu.

S te se suze voda mirna
Prometnu u bibavicu,
A dubina neprozirna
Sakri dievu i ružicu.

Težak jad se mladca kosno
I on kamlje, suze briše;
Voda nosi cvieće rosno,
Ali ružu — nikad više!

Jovan Hranilović:

NA BOŽIĆ

Kroz raskošje proljeća i ljeta
I kroz sjetu lagodnog jesenja
Prirodina klonula su krila
Na zimište sred ledenog stienja.
Na zemljinom navoranom licu
Uledjeni tragovi života;
Ciela zemlja grobnica je pusta
Prirodinih čara i divota.
Sniežni pokrov nad prirode odrom
Sav se sjaje od srebrenog inja,
Gle na krovu i na drvu svakom
Tisuć lednih svjećica plaminja.
Kano hladna diplomatska miso
Oštri vjetar zavija i cvili,
Blago vama, koji ste se danas
Oko tople peći sakupili.
Topla soba, prostrana i čista,
A po sobi rasprostrta slama,
Oko stola porodica sretna
U blaženstvu božićnih pjesama.
Čelo stola stari djedo sjedi,
Duša mu se u prošlost zaniela,
Oko istog tako stola bješe
Njeg'va nekoč porodica ciela.

Sada su mu svi već pokopani,
On u kući svog jedinca sina
Sluša pjesmu unučića malih,
I blaženstvo lica gleda njina.
Vidi, kako oko suhog debla
Pupoljčići procvali su mali,
Ništa tako ne gine na svietu,
Pa da zašto za životom žali!
Kol'ko li je doživio miena:
Ljudi vrieme, vrieme ljude stvara,
Ista borba nasilja i pravde
Jedne diže, a druge obara.
Oj i on je vjeran borac bio
Za preporod svog hrvatskog roda;
Dobro znade, da doživjet ne će,
Da ga prava ogrije sloboda.
Jer s obiesti vlastitih sinova
Sreća roda ne može da cvate,
Drugi žanju plod nesloge njine,
Dok se oni u vjetar inate.
Zalud čeka, da se opet rodi
Njeg'vom rodu Mesija izbrani,
Da prikupi oko jedne misli
Rod svoj sloge suncem obasjani.
Al' istina pobiediti mora,
Dušmane joj pokriti će tama, —
Pade Irod i njegovo carstvo,
Osta svetost božićnih pjesama.

Snieg praminja, nad prirode odrom
Sve se bliešti od srebrenog inja,
Gle na krovu i drvetu svakom
Tisuć lednih svjećica plaminja.
Kano hladna diplomatska miso
Oštri vjetar zavija i cvili;
Blago vama, koji ste se danas
Oko tople peći sakupili.
Topla soba, prostrana i čista,
A po sobi rasprostrta slama.
Oko stola porodica sretna
U blaženstvu božićnih pjesama:
Čelo stola — nema djeda starog,
Njega već su lani pokopali,
Spominju ga: njegov sin jedinac
I njegovi unučići mali.
Vjerna žena druga svoga pita:
»Što si mi se zamislio druže?«
— »»Slušaj, kako vjetar tužno cvili,
Ko da mili pokojnici tuže.
Oj i ja sam vjernog imo druga,
Za njim plače domovina ciela,
Kol'ko puta njegova nas pjesma
U ljepšu nam budućnost zaniela.
I čini se, da je došlo vrieme,
Oštri handžar pravicu da kroji,
Krvav davor da zaigra kolo,
Rujnom krvcom zemlju da napoji.

Mač Damaklov nad Evropom visi,
Kosti njene sledila je strava,
Mukli tutanj pod zemljom se ori,
Otvor traži uskipjela lava.
Ne bojim se, rod naš vraćat nema,
Nikom nije učinio krivo;
Teško onom, ko je spletke pleo,
I narode u lance okivo.
Uspi vina, vjerna moja drugo,
Posljednji nam možda Božić to je;
Oj za sreću domovine drage
Dat ću rado ovo srce svoje!««

— — — — — — —

Vjetar cvili, nad prirode odrom
Srebreno je popadalo inje,
To je jauk udovica mladih,
To su suze jadne sirotinje.
Topla soba, prostrana i čista,
A po sobi rasprostrta slama,
Oko stola dječica sa majkom
Sa utjehom božićnih pjesama.
Čelo stola — prazno stoji mjesto,
Hranitelj im na vojnici pao,
Za sreću je domovine svoje
Krv junačkog svoga srca dao.
Vjerna ga je oplakala druga,

Rod mu čuva uspomenu svetu;
Svietlo ime najveće je blago,
Što ga možeš ostavit na svietu.
Blago vama što životom svojim
Vječnoj pravdi utrli ste pute,
Takve žrtve uzaludne nisu,
U nebo su one uzdignute.
Iz te smrti niknuti će život,
Vječni život istine i prava,
Uz drhtanje osovina svieta
Vječna pravda smrću uskršava.

SMRT

Na umoru, bolom salomljena
Svoga vojna mlada grli žena;
Na grud stiska dva maljušna čeda
I od njih se otrgnuti ne da.
Ponoći je, — sveta je tišina,
Tek što plače sjetna mjesečina;
Suzan pogled na jadnicu baci,
I opet se sakri za oblaci.
Čudne sjene po stieni se krile,
Uspomene iz prošlosti mile.
Teški kašalj sapinje joj grudi,

Glava gori, — »smilujte se ljudi:
Na što smrti ovaj život mladi,
Spasite me mojoj siročadi!«

— — — — — — —

Opet kašalj, opet muke nove,
Sama smrt si u pomoć već zove.
Sitna djeca tužno zaplakaše:
»Stišaj, Bože, boli majke naše!«
Gle, kroz prozor mjesečina blieda
S njenog lica otrgnut se ne da;
I tihano na uzglavlje klone,
Da u sanak spokojan utone.
Sklopile se oči umorene,
. . . Tiho, tiho . . . kraj postelje njene
Nevidivno neko se nadvio.
Na čelo joj ruku položio;
Mekim glasom ko da šapće neko:
»Probudi se, ustani se, seko;
Sa mnom ajde u baščicu malo,
Ne bi li ti grudim olakšalo«.
. . . I posluša, i diže se lako,
— Il' joj se je pričinilo tako; —
Ruku pruži divnoj, stranoj ženi,
Sva blažena na grudi njenih;
Srknu svježeg mirisnoga zraka;
Oj kako je bolja sad joj łaka!

Srcu bi se zapjevati htjelo,
Ko da bolno ostavi ju tielo.
Divna ponoć, mjesečina sjajna,
Uz nju žena, ljepotica rajna, —
Rosno cvieće, ko sitni dragulji:
»Bože, Bože, život mi produlji!«
. . . Okrenu se, — što joj vide oči:
— Njezin vojno gorke suze toči,
Dvoje djece, dva angjelka mila,
U gorkom se plaču zagrlila.
— »Zašto plaču?« — okrenu se
k ženi;
Al' sa lednih usta začu njenih;
— »Ja sam samrt, — ti si moja
žrtva;
Oni plaču, jer si ti već — mrtva!«

Đuro Arnold:

JUDA

Izletio je eno blied ko strava —
Na gradska vrata izdajnički Juda;
Od crnih misli sva mu gori glava,
A ko od zime suha dršću uda.

»Oh, zraka trebam«, vapi »zraka, zraka!
Udušiti me rad bi cjelov klet,
Za ciglih što ga trijest srebrnjaka —
Na božanski mu tisnuh obraz svet.
U srcu otad ćutim leglo guja,
Gdje požudno mi srču život vruć;
Od strašne vatre ono udilj buja, —
Oh, da bar hoće već jedared puć!
Al ne, ne! Ja bar dotle živjet moram,
Dok vir ne zaspem vatre kletom plamu, —
Ta novac već sam poklonio hramu,
A sad ću da se okajem u goram«...

I srne dalje... žmirkajući krugom
Ko plaho zviere, kad hajkače sluti;

Pod golom stopom svi mu gore puti,
A svaki šušanj čini mu se rugom.

Gle, sad je susto — susto baš na mostu,
Pod kojim Kidron šumeć stiene liže,
I griešnom kano da se grozi gostu,
Sve više gore val za valom diže.
A Juda niemo vala motri igru,
Što dižu se i klonu kano snoplje;
Tek časkom oči bljesnu mu ko tigru,
Kad smrtno za sna pogodi ga koplje.
I zadršće... ko suhi list u gori
Uznjihan vjetrom... pa kroz šapat zbori:
»Da ovdje sada zaronim ko kamen,
Ugasnuo bi stalno strašan plamen:
U griešnim što mi biesno hara grudim;
Al hladna bi mi bila ova raka,
A vali zvoneć poput srebrnjaka
Razagnali bi pokoj, što ga žudim.
Pa kad bi bar ti Kidronovi vali
Iz duše grieha ljagu otrt znali, —
U naručaj bi srnuo im čovjek;
Al znam, da svratim kao jednu rieku

Sveg svieta rieke, da kroz dušu
teku, —
Sve šumile bi: Ti si proklet dovjek!«

I zgrozi se... i žurno dalje hita
Ko Kidron da se za njim kunuć lije;
Na licu mu se crni pako čita,
Što očajna ga njeg'va duša krije.

I uspeo se eno... već bez daha...
Gdje kitnjasti se Getsemani stere...
I k zemlji rad bi klono — al od
straha
Sjenovit ište kraj, ko plaho zviere.
»Samoćo gorska«, tepa, »zdravo da si
Sa svojim gustim, lisnatim drvećem,
I s ovim bajnim mirisavim cviećem,
Što mekano ti krilo diljem krasi!
Tišina tvoja majčice me sjeća,
Pod crnom zemljom što već davno
trune;
Jedina žiću bila mi je sreća, —
Dok sve me drugo na tom svietu
kune.
Oh, zato dodjoh, u tvom naručaju
Da jošte jednom usnem kano diete;
No ne daj, da mi lišće u tvom gaju

Sa šušnjem svojim možda sanak
smete.
Al što to čujem?... Nešto sitno zvoni:
Ko trijest da se broji srebrnjaka...
I otud, jao! već me dalje goni —
Prokletstva teška, nemilosna šaka!«
I Juda s groze eno drhtat stade...
Iz očiju mu samrt blieda viri...
Za masline se tamne nekud krade, —
Oh, nejdi, pjesmo, za njim! Nek se
smiri!

*

Po Getsemani noć je pala tija,
Ni list, ni cvietak ne miču se više:
Tek jedna čudno maslina se svija —
Ko da se o njoj ljudsko truplo njiše.
Oko njeg sove prše amo... tamo...
I sigraju se kano djeca luda, —
A kadgod hukne koja na po samo:
»To Sina Božjeg izdajnik je Juda!«

*

Al ne vjerujte! Juda umr o nije,
Po svietu još se kano zloduh vije;

Medj' ljudima se ponajradje ganja,
Slabiše svuda na izdajstvo sklanja.
Gdje godjer narod tudje nosi igo
Krivinom djece, željne blaga, časti...
Gdje gost se proti svom gosparu
digo,
Da istrgne mu Bogom dane vlasti...
Tu stalno Judin duh se negdje krije,
Da stvara biedu, bol i jada dosta;
Al tu i dobri genij moleć bdije:
»Očuvaj, Bože, dom od strašna
gosta!«

Antun Gustav Matoš:

ISELJENIK

Dru Mili Starčeviću

Na dalek evo krećem put
Spram tužnih tuđih strana,
Od bola puca moja grud,
U srcu pišti rana:
Oj zbogom kućo, drago selo zbogom,
Ja ostah samac, sam sa mojim Bogom.

Sa grunta mog me tjera dug
Za porez i lihvara,
Zaplijeniše mi već i plug,
Dok čopori Madjara
Ko nekad Turci ono malo grabe,
Što ostade od doklaćenog Švabe.

Tek nebo, more, magla, dim —
Ah, osto doma da sam!
Al' živjet doma nemam s čim,
Na svomu prosjak ja sam,
Jer rodna zemlja sinu je tuđina!
A Hrvatska je strancu domovina!

Ko slijepac hajd u novi svijet,
Da budem novo roblje,

I ne znam, gdje ću samac mrijet,
A seosko će groblje
Pod križem moga djeda čekat mene,
Dok vani budem crko, kao štene.

Ah proklet bio onaj čas,
Kad rodih se Hrvatom,
Jer tuđinski nas glođe pas,
A konop nam za vratom.
Dok zemlja naša ima samo groba
Za svaki trzaj hrvatskoga roba.

Ej kamo sreće, da me val
Tog sinjeg oceana
Na kakav topli baci žal,
Gdje sunce novog dana
Za ropstvo ne zna ljudskih miliona
I grije sreću novih Robinzona.

Robijaški ću dlanat ja,
Da spasem očevinu,
Od brige neću naći sna,
Dok žena će pri vinu
Sa bogzna kime s rukom ispod ruke
Profućkat moje ušteđene muke.

Moj Bože, hoću l' ikad ja
Sa rukom oko vrata

U oko gledat, kako sja
I slušat njegov »tata«:
Sve preko oceana gledam to siroče
I slušam kako cvili: »Oče, oče!«

To sunce, što me grije sad,
I sinu mom će sjati,
Pa kada bude momak mlad,
On, jadnik, neće znati,
Da zajednički sunce tek imamo,
Na svijetu sunca — mrve sunca samo

Na dijete moje, bijedni crv,
Sa moga debla grana,
Moj mili sin i draga krv,
Cvijet moga jorgovana,
Kad dođem kući, bude l' hude sreće,
Moj rođen sin me više poznat ne će!...

Što moju ženu čeka sad,
Ne pričajte mi, ljudi:
Obljubit će ju žandar mlad
Il' onaj financ ludi,
A moje dijete iza kućnih vrata
Će tepat nemoćnički: »Tata, tata!«

A doma vratim li se kad,
Ja kopile ću naći,

Pa pustit ću krvcu tad
I majci mu i ćaći:
Amerika poštedi l' moju glavu,
Donijeti ću je, al' za Lepoglavu.

Izgubim s domovinom
Što imam na tom svijetu:
I ženu, dijete, sve — al' ne
Slobodu moju svetu,
Pa bit ću radnik, biti ću siroma,
No slobodan ću bit — što nisam doma.

No što će meni tuđi krov,
Sloboda tuđeg kraja?
Tek kod kuće je blagoslov,
A svog bez zavičaja
Je teško živjet, teže još umrijeti:
Jer svaka ptica k svome jatu leti.

Slobode traži samo, gdje
Ti zbori majke mlijeko!
Po narodu si svome sve,
Bez njega — Niko, Neko,
Pa plačeš ko nad vodom Babilona,
Na zvuk kad misliš seoskoga zvona.

Fran Galović:

ANTINOJEVA SMRT

1.

Galija crna reže svilu mora,
I biserje po talasima pada;
Napeta jedra žude bliesak dvora,
Paoma šum, tišinu rosnog hlada.

Dvorovi carski jošte mramor kriju
Za obzorjem, i vidjeti ih nije;
Zora da svane, i da ponad sviju
Dubina plane sunce, da se slije

S velikim valom radosti u jeku
Tajnovitu, pa da se onda smiri
Bacajuć mir na pustinju daleku,
Plavetan sjaj što kroz daljinu širi.

Zrcalo mora crna lađa reže,
I veče pada. Voda tugu prima
Sutonskih boja. Hitri traci bježe,
A biser kruni čelo talasima.

2.

»Usne su tvoje cvijet otrovan,
Što cvate noću umiruć o zori,

I kad ih ljubim, strah me tuge mori,
Ubija šutnja, mrači mi se san.

Bojim se, da će ipak doći dan,
Što uzdisajem zadnje slasti gori,
Ja krok mu čujem, nagao i spori,
Sablasnih krila vidim osjen vran.

Očajno pijem tvoju divnu put,
A rastanka se gluha jeka čuje;
Ne ostavljaj me, dragi! Slušaj! Tu je!
Milost ne zna, strašan je i krut!

Njegov je pogled zloban, kivan, žut,
I gadno čelo nešto grozno snuje, —
O, daj mi usne, miris nek me truje!
Jednom,... još jednom... možda
zadnji put!«

3.

U stravi rastanka i na pogledu noći
Car diže ruku, neka svietla planu,
I kaplje krvi ponad vode kanu, —
Grozote samrtne izbliedit će i proći

I goli robovi po sagovima meću
U zlato vaga sneni drhtaj ruže,

A mirisa daleki snovi kruže
I tihim zanosom nad galijom se
kreću.

Već gozbu spremiše i žuto vino nose,
Svi vrčevi su puni zimzelena,
Na rubu gori strasno žarka pjena,
A kapi ledne u magli kristal rose.

O zori dozvaše na palubu igrače,
Ko bieli san se tiho kolo kreće,
A Venera po istoku se šeće,
I duša careva u pustoj slutnji plače.

4.

To nikoše dveri... Začaran kraj
Nad vodom se diže ko sanja,
U bagrenom jutru zaspao gaj,
Tišina je sišla sa granja.

Stepenica crnih dugačak red
U sive je zašao vale,
A dvor je ko mrtav, maglen i blied,
Uz kapiju sjene su pale.

Zakriliše palme perivoj vas,
Tu negdje se vodopad čuje;

Kroz mirtovo grmlje vuče se glas,
I cimbala zvukovi struje.

Sa jarbola crne galije rob
U mramorne dvorove gleda,
A jutarnje sunce sakriva kob,
Po galiji štono već sjeda.

5.

I car nije čuo, kad je prošla —
Neznanka noseć vienac asfodela,
Koprena za njom padala je biela,
I nestala je, kako je i došla.

Jer on je samo gledao mu čelo,
Zasjenjen pogled zlatom trepavica,
Umornu rumen usnuloga lica,
Na dušecima ispruženo tielo.

Al njena ruka dotakla se bila
Drhtajem lakim divnog čela toga,
Sunce joj sjenu prosulo vrh loga,
Zamračila se na čas jedan svila.

Car ne vidje i ne ču. — Lađa stane,
Purpurni sazi klonu preko mosta,

Nosiljka prođe, miris ruža osta,
A sunce kao živa baklja plane!

6.

»Ti nosiš smrt i život«, reče vrač,
Ožaren blieskom posvećene vatre,
A pogled bode oštro kao mač
Oči mladića, što u tami snatre.

Visoko plazi žut i crljen plam,
Zvukove tajne čudno skrivajući,
U polumraku gasne uski hram,
Braneći danu u misterij ući.

O porfirni oslonio se stup
Snuždeni Cezar gledajući druga,
Zagonetke je kolut gluh i tup,
Beskrajna staza neznano je duga.

»Ti nosiš smrt i život. Samo ti
Spasenje možeš jednoć njemu dati,
U tvojoj ruci ključevi su svi,
Otkrit ćeš tajnu, vidjeti i znati«.

7.

U dvoru čeka robova sila,
Straža na triemu dugačkom bdi,

Sjenama vrta lutaju sni,
I dršću plava, mjesečna krila.

O crne stube udari šajka,
Naduo jedro lahora val,
Čini se, kanda ostavlja žal
Bez jedne rieči sumorna bajka.

Jer tako ide povorka dalje
Ćuteći krila mjesečnih dah,
Pozlaćen za njom diže se prah
I samo šušte svilene halje.

A mladić sluti, čuje i sluša
Stravične tajne ponoćni glas;
»Izabran ti si... doniet ćeš spas!...«
I u tom živi njegova duša.

8.

Došle su mirno u dvor žene tri
I mrtvo stale caru ponad glave,
Pogledi su im udesni i zli,
A kosa crna, puna tmaste strave.

Odmata jedna sestra koban nit,
Vreteno zlatno vrti se i prede,
Očima mjeri druga pramen svit,
A one oči samo glede i glede.

Treću kroz ponoć prati mrki sjen,
A vlasi duge kasni vjetar mrsi,
Žaloban uzdah mrtvački je njen,
I stište oštar nož na suhe prsi.

Čekaju tako mirno žene tri,
Dok caru teško sklapaju se vjeđe.
Ne vidi. Ne zna. Samo tmurni sni
Omotaše ga mrežom tanke pređe.

9.

Skupila se pusta sila velikaša
U procvali u carski perivoj:
Dovršiti će Cezar život svoj,
Prosut će se zadnja pozlaćena čaša.

Čekaju, da dođe svećenik i kaže,
Što jedino još može dati spas,
Svi vjeruju u njegov sveti glas,
Pogledi ga sviju čekaju i traže.

Već je davno prošla perivojem tama,
Kraj loga gasne tužne baklje žar;
Bez riječi mahnu samo rukom car,
Kadno uđe čuvar Izidina hrama.

»Smrt i život nosiš«, muklo starac reče, —
A mladić spozna osudu i kob
I vidje, kako otvara se grob
Tamo na dnu rieke, što kraj dvora teče.

10.

Odvezaše čamac brodari
I noćne ga odnose struje,
Kraj bokova talasi bruje,
A mjesečna ploča se žari.

U srebru se spustila vlaga
Ko suzama protkano velo
I padajuć caru na čelo
Tišinom ga utjehe draga.

U snatrenju smrtnih daljina
Car govori: »Usne su tvoje
Ko cvietovi purpurne boje,
A ruke dva bijela krina.

I nitko te ljubio nije
Ko umorno srce, što gasne...
U sjenama večeri kasne
Moj život i ljubav se krije!«

11.

Za gajevima tone u samoću
Posljednje zrake mjesečeve sjaj,
A tihi čamac provlači se noću,
Prati ga mutnih voda uzdisaj.

I posred ovog pritajenog muka
Opazi mladić dug i crni sjen, —
Gle! pružila se tiha i blieda ruka,
Očiju bliesak vreba zatravljen.

I nagnuo se ne znajući kako, —
Zove ga bezdno... Ništa ne ču car.
»Da, umrieti je lijepo i lako...«
Mjesečeve zrake zgasnu zadnji žar.

A preko glatkog, mramornoga zida
Mirisne ruke spušta cvjetni vrt,
Nad grobom ruže noćni vjetar kida
Plačući mladost i ljepote smrt.

12.

Nad mirnim dvorom zviezda jato
Cvate i gasne u sto šara.

Umrna glava tužnog cara
Već davno gleda u noćno zlato.

U valovima ponoć spava,
Galija crna na put kreće,
Bacajuć vodom sjajno cvieće
I biserje i svietla plava.

»Znam, pošao si u noć za me,
Jedini druže! Tvoje čelo
Pokriva kobno, mrtvo velo.
A vlasi kruni vienac tame.

I slušajući pričat more
Minulu sreću drage basne,
Vidim u duši zviezde krasne,
Gdje tvoje divne oči gore!«

A n t i n o j je bio ljubimac rimskoga cara Hadrijana. Jednoć je pratio cara na putu u Egipat. Hadrijan se razboli, i proročište proreče, da će se spasiti jedino onda, ako se netko za nj žrtvuje. Antinoj se na to utopi u Nilu. Car je bio silno žalostan poradi smrti svoga ljubimca

i dade načiniti svu silu njegovih likova, od kojih je čitavo mnoštvo ostalo sačuvanih. Jedan od najljepših nalazi se u Villi Albani. Osim toga prozvao je i jednu zvijezdu Antinojevim imenom ne mogući nikako prežaliti njegove smrti.

Marin Sabić:

KRAJ KOLIEVKE

Na kolievku majka pogledava
i ko sjena samotnica bludi:
Tiho ... tiho ... Janje moje spava,
janje moje da se ne probudi.

Šapće majka — a već davno drago
janje ono vječni sanak snije —
a već davno materino blago
hladne rake u samoći gnjije.

Šapće majka. — Do kolievke biele
kradimice, drhtava se šulja:
bdije dane, bdije noći ciele
i kolievku tiho, tiho ljulja.

Bdije majka — bdijuć prisluškiva:
iz kolievke toplo nešto diše.
toplo nešto ko da grud je živa ...
A kolievka lagano se njiše.

Na kolievku majka pogledava
i ko sjena samotnica bludi:
Tiho ... tiho ... Janje moje spava,
janje moje da se ne probudi ...

Stjepko Ostroški:

BALADA O MAJCI

Čez dvajset trudnih i betežnih let
deset je dece rodila na svet.
Čez tuliko let svoja je prsa,
slatki zviranjek, dečici dala.
Zemlu je kopala, prela i tkala,
spobita se legla, z brigum se stala.

Čez tridesti let, po danu i noči,
ni mirno sklopila snenih si oči.
Reči »ne morem« nije poznala.
Navek je jenog na prsih deržala,
koji ni poznal drugo kaj,
nek samo jeno: Mamek, daj!

Navek je nekaj zmogla i dala,
i vnogi krat, i zbita i strta,
smrt črnu vu pomoč je zvala.
A gda ni imela več kaj im dati,
ni jada žuhkog od sebe pregnati,
zanunala je i zapopevala:

»Hajči, sinek, mirno spi,
lepe senje senjaj ti.
Zrasel budeš celi muž,

beleg konja jahal buš.
Samo hajči, cvetek, spi,
mamek nebo ti želi.

Tam za bregom vu dalini,
hitri veter kam beži,
gde se sunce zagasi,
tam buš išel, sinek, ti.
Samo hajči, čuček, spi,
srečen oni — koga ni . . .«

Vu slepoj noči cvili zibača.
Su bogčiju je skrivala kmica,
a mati je stiha popevala
i narekovala kak bogica . . .

I ako je jutro kak orlica
vu ranu zorju z hiže zletela.
Hranu je iskala i tlačila
i v deri za decu haračila . . .

A leta su išla i deca su rasla
kak raste na bregu divljača i drač.
Vu senci života, kak živi sirota,
čez krvave žulje, brige i plač.
I nigdo se za njih nije popital,
dok nisu dorasli za pušku i mač . . .

Onda su došli krvavi svati
z lepimi reči dečke pozvati:
koga pod pušku, koga pod top;
Braniti ono, koje im daje
samo terplenje, muku i grob.

Z vustih im kapale reči kak zlato
i vabile dečke v megleni kraj.
Zajahali oni črne su konje,
nigdar jih više ni bilo nazaj.

— — — — — — —

Suha kak veja na mrazu življenja,
koja več nigdar cvetela ne bu,
sama je v hiži ostala mati
i dugo je čekala sineke tu . . .

Jene je noči videla v senjah
dugu prošeciju na trnovi stezi.
Pred njom je plazila krvava kača
i psičala: Ubij! Kolji! Lezi! . . .

»Nejde dika materi
decu koja izdoji,
dika ide onomu
gdo ih više pomori.«

Luka Puljiz:

BALADA O MAJČINOM SRCU

Svake je večeri majka
pred Gospom svijeću palila;
svaku je svijeću majka
suzama vrelim zalila;

svaku je suzu majka
iz svoga srca cijedila,
i svakom suzom sve više
starila, slabila, sijedila . . .

Presahlo već bi i vrelo,
iz koga rijeka vrije,
majčino srce vrelo
presahlo nikada nije.

Kapale suze, kapale
sa svijeća i srca majčina,
sve žuće se ruke sklapale
za povratak jedinca sina.

I, kada konačno jednom
domoli dugo moljenog,
— dobro je staro srce puklo
na grudima sina voljenog!

Vjekoslav Majer:

DJEČAK U VELEGRADU KOJI JOŠ NIKAD NIJE VIDIO ŠUMU

Još nikada nije vidio šumu
u toj kući punoj čame.
Noću nosači, odani rumu,
penju se stubama, kunu, rad tame
očešu o stijenu rame
po džepu traže, da nađu čik na dnu
mu;
čik, koji žut i vlažan nađu na drumu.

Majka mu rano u krevet ode.
Dok u krčmi otac pije,
on sluša iz kuhinje kapanje vode,
dahom mrzle ruke grije
dok mu srce burno bije:
u kalendaru gleda, oblaci brode,
a pod njima šuma, kroz koju lisice
hode.

Kako dugo ga već muči
na toj slici šuma gusta;
kada bi mogao u nju ući
na list rosni stavit usta,

jer ovdje je čama pusta
i čađa pada po šesterospratnoj kući,
a ljudi su u licu svaki dan sve žući.

Priča mu jednom drvosječa stari —
u dvorištu cijepo je drva —
da hrastovi širi su nego ormari
i vrijeme da teško ih srva,
da dom su za pticu i crva.
Priča drvosječa, dječaku lice se žari,
za njega same čudnovate stvari.

I u njem miso postaje sve jača:
pobjeći iz ove kuće mračne,
iz ovih muka, uzdaha i plača,
u šumu poći, trčati kroz struje
zračne,
pa valjda na granama vise ure tačne,
jer on mora brzo da se vraća
prije no otac se donjiše sa pijača.

I jedne noći, budan, ustavi dah;
sluša: mati već smireno diše
i dršćući, nesiguran, plah
niz stube sađe; u kući sve je tiše,
na vjetru otkinuti žlijeb se njiše,
i sipa glasno na prozore prah;
on časak stane, uhvati ga strah.

Tada odlučno u dvorište stupi;
na nebu zvijezde daleke i strane.
Pažljivo ga gleda štakor u šupi,
on se sav u se skupi i ni da se gane;
misli: u šumi ogromne su grane,
i medvjed na skok spreman vreba
u rupi.
Ej, da novaca ima, da revolver kupi.

Postrijeljao sve bi medvjede;
na dugom lancu za sobom u grad ih
vucao,
tada sazvao bi susjede sve,
rekao: Ovo sve ja sam sâm napucao;
i svakome bi jednog medvjeda dao;
i dječak dršće i misli na svoje sne,
a štakor gleda, ima oči zle.

Ali dječak pretrči dvorište smjelo
i preko plota na ulicu sađe.
Ej, kako je noću ogromno nebo
cijelo,
ne će l' se prepast kada se u šumi
nađe?
Ipak je u svom krevetiću rađe;
sa starim pokrivačem grijat tijelo
a lampica osvijetli klinčac i propelo.

Pokraj laterna malen cestom kroči;
kakve to žene na uglovima stoje,
kako imadu izmorene oči,
pa zar se one same u noći ne boje?
I on ih upita, gledeć u cipele svoje:
Kud se to, molim vas, može u šumu
doći,
al najkraćim putem i svakako još
ove noći.

I sve se te žene oko njega sjate
u kasnoj noćnoj uri,
i ne mogu nikako da shvate,
da njemu se u šumu žuri;
i kaže jedna i posve k njemu se
zguri:
Tu možeš, mali, hodati sate i sate,
al šume nema, tek čađa će padati
na te.

Dječak je tužno oborio glavu,
tad rekne: ljubim ruke, i odjuri dalje,
za njim smijeh ječi u noć mračno
plavu,
on ide, ide sve dublje noći u ralje,
za njime vjetar lišće i papire šalje,

tad šane dječak, sjednuv u parku na
travu:
Ali ja mislim, ja sam ipak u pravu.

Pa zaludu u kalendare ne meću
slike o šumi, hrastu i o gljivi;
ne treba klonut; — i noge sve brže
šeću,
a mir, tek gdjegdje još jedno
svijetlo živi
i dršće plaho, kao da nešto skrivi:
sjene mu nemirno po zidu lijeću,
a sat od nekuda udari uru treću.

Dječak je umoran, sve više mu se
zijeva,
tad začuje kako harmonika svira;
iz jedne krčme na pločnik svijetlo
se lijeva
na prste se podigne i hladnu kvaku
dira
i uđe pa među pijancima bira
kog da za šumu pita, malo oklijeva,
tad upita bradonju, koji kraj čaše
pjeva.

Taj u njega čudno zuri, pogled mu
pjani;

tada mu na rame stavi tešku ruku
i reče tužno: Dijete, ja već od lani
nisam u šumi bio, — a čežnja u
zvuku
njegovog glasa drhti, tad šapne u
buku:
Ajd kući, mali, nisi ti ptica na grani,
mi u blatu se budimo, a ona u rosi
urani.

Iz krčme dječak ode snuždena lica,
šapuće: Šumo, teško je k tebi stići,
a mora da si topla i puna ptica.
Iz krčme neki tanki glas još kriči
i kao da svitanje misli već na
zemlju sići
za nekim prozorom zvoni budilica
i sve je glasnija glazba telegrafskih
žica.

I dječak vidi, odluku treba da stvori;
kući je prekasno, već ga otac čeka;
pijan će da ga na kamen kuhinje
obori:
i tuć ga remenom, trzat će leđa se
meka.
Al što je to? Pred njime iz mraka
blista rijeka.

Gdjegdje na brodu kakovo svijetlo
gori,
al njega čežnja za šumom sve više
mori.

U mraku na kamen nasip dođe
grgolje valovi, nespokojno dišu;
dječak kraj brodova zamišljeno
prođe
i vidi: obrisi čamca se na nebu rišu,
i u vodi se vesla nemirno njišu,
pa misli, kako da s čamcem do šume
pođe,
gleda ga, a voda glasno kamen
glođe.

I sav se razveseli, našo je rješenje:
niz vodu će otplovit i tako k šumi
će doći,
i nagne se k čamcu, val mu se na
ruku penje;
umorno lanac traže pospane oči,
hoće l' ga slabe ruke odriješit moći?
on primi za željezo, i jer ga umori
bdenje
u vodu pljusne i tamo nađe smirenje.

Zakriknu glasno, al već mu u ustima voda
i potonu dječak, jer htjede vidjeti šumu.
Zalaje glasno neko pseto sa broda,
daleko negdje štropoću kola po drumu,
al nikakav štropot ne smeta više snu mu.
Po dnu nošen vodom ko da hoda,
a zvijezde već blijedo blistaju sa svoda.

Šida Košutić:

STARICA

Svakog je dana
Sve tiša, sve tanja,
Zaboravljeni dah života,
Na ulici istoj
Kud mladost pronese
Osjeća se tuđom, sirota.

Svakog se dana
Zemlji dublje klanja,
Postajkuje, zirka sa strahom,
Pa plaho zatapka
Da ne stane krivo
I njenim ne ospe se prahom.

Svakog je dana
Drhtava sve više
Ko jesenji list pred buru,
Još pred san osluhne,
Da nije tko možda
Zaustavio njenu uru.

MLADA BOLESNICA

Bez uzdaha i bez molbe;
Usta mirna i nijema;

Zdravlje niti ne spominje,
Smirila već se posvema.

Al daj joj, Gospode, tek noć
Da njena bude do zore,
Da bar u snu bude čovjek
I oči ludo ne gore.

Bez uzdaha i bez molbe
Možda na ulicu krene,
I kraj izloga lutaka
Osmijeh joj lice prene.

Možda nerođenoj kćerki
Izabere lutku plavu,
A vizija materinstva
Sjajem joj ovjenča glavu.

Vlado Vlaisavljević:

BALADA O TOUNJČICI

Još opanci i suknja na lišću leže.
Po njima pauci svilene niti predu,
A ovce strminom bježe
U neredu.

Krik je razbio plavi prozor rijeke.
Zvijezde su zapalile svijeće.
Ćuk, čuvar šume daleke,
Sad virove oblijeće.

Vraćene ovce ko srušeno brdo snijega
Na putu stoje,
Dršćuć ko da se udarca boje
Zbog bijega.

Samo Blaga bijelom glavom maše.
Zvoni klepka, tužnu priču širi.
Iz staje hladna sumnja viri:
Zar nema više pastirice naše?

Mrtva leži mala djevojčica
Na mokrom dlanu kamena.
Slap što joj pada preko ramena
Kao da šumi: Tounjčica, Tounjčica.

I kao da biser u grob baca
Što se dubok crni.
Tužan kao da mjesec moli:
Dragi, svijetla trni.

BALADA O SUTONU NA GOLGOTI

Tihim korakom sjene
Dan za brdo odlazi
Cvijetnom stazom iz vrta mijene
Mjesec dolazi.

Svete rijeke otvorena žila
Mudru starost teče.
Šumom šumi tajna sila,
Šεpće blago veče.

Zlatna koso, namotana
Oko tužnog krsta,
Harfo, teško rasplakana
Ranom krhka prsta,

Kome sviraš vječnu sućut
Suzeći u mrak,
Koga vječno trzaš za skut
Lelujajuć zrak,

Pa nam uvijek nešto pada:
Lišće ili snijeg.
Zlatna koso, harfo nada,
Sviraj skori bijeg.

Ivo Lendić:

ZAPLIVALA JE NA DALEK PUT...

Ona je bila mlada, ona je bila čista,
ona je bila mala,
lice joj bila svježina šumskog vjetra
s ležaja prvih ciklama,
kroz oči joj se vidjela duša bistrija
od morskog vala;
ona je bila rosni jutarnji ljiljan
zlatnih prama.

Jednoga dana, kad su se na suncu
bjelasali tihi žali,
zaplivala je na dalek put ona divna
duša, ona zlatna glava;
ona je ljubila širine morske, nju su
valovi zvali,
i zato se za nas probudit neće; ona
sad smireno spava.

Zaplakala su zvona, mjesto se
stislo u bolu,
zablistali su bolnim sumorom žali
u sunčanom sjaju,
proplakali su ljudi, koji nikad
ne plaču, utihle ptice u dolu,

tužno se spustile mirisne grane u
borovu gaju.

Nisu je ribari našli. Prazna su bila
dna. Došle su oluje.
A zatim su družice njene u more
bacale cvijeće.
U divnom su je modrilu odnijele
sobom podpovršinske struje
i njeno se mrtvo tijelo podmorskim
stazama kreće.

U pobožnoj šutnji je sprovod zlatnih
i srebrnih riba,
a nose je struje ko potoci snažni,
dok ona duboko sniva;
more je čuva od ozleda, šapće joj,
šumi, pa je ziba,
ali ona ne čuje više ništa, ne vidi
ništa, ona više nije živa.

I zalud su hitro obznanili mještani
obale daleke,
uzalud spuštaju ribari izmedju otoka
mrežnjake guste,

u jedan tihi kut pun bisera nose
podmorske rijeke
njeno dragocjeno tijelo i neće da ga
puste.

Jeronim Korner:

ZA KRAJCARU

Po narodnoj priči.

I.

U davno i davno vrijeme,
kada su kmetovi bili,
življahu tada gazde
u samom zlatu i svili.

Imahu beskrajno blago:
i šume, i bašte i polja,
i život je samih kmetova
bio gazdina volja.

U davno i davno vrijeme
življaše kmetić smjeran.
Plužio marljivo zemlju,
i gazdi je bio vjeran.

Srebro je davao gazdi
i plod što rodi mu brazda,
al sveđer je više, i više,
i više — tražio gazda.

U davno i davno vrijeme
življaše kmetić bijedan.

Ubi ga okrutan gazda
za sami krajcar jedan.

»Gazda, smiluj se gazda!
Samo mi krajcara fali.
Uvijek sam bio ti vjeran,
a duša ti krajcaru žali«.

Ali ne čuje gazda —
već srce lakomo srebra
dade u tamnicu strašnu
baciti bijednog sebra.

II.

I prođe godina dana
u obilju gojnome gosi,
i gazda se sjetio nije
kmeta što okove nosi.

I prođe godina dana
koja se obiljem lije,
i gazda se sjetio nije,
da čovjek od gladi mrije.

Tek nakon godine dana,
iz jedne znatiželje puke,

otvori tamnicu strašnu,
gdje su se kršile ruke.

Otvori tamnicu crnu,
i ukopan stade pun strave,
jer anđeo stajaše bijel
iznad mrtvačke glave.

A iznad kostiju bijelih,
što rasute bijahu tamom,
gorjeli sjajni dupliјeri
u svijetlu čistom i plavom.

I iznad svake kosti
sijao duplir zlati.
Ljubio ih, ko mjesec
što ljubi ružine lati.

Tad srce lakomo časti
otruje luda zloba.
Zavist se u njemu javi
nad prahom mrtvog roba.

I trgnuo tada je mač,
da ubije anđela bola,
al oštrica oštroga mača
njemu je srce probola...

Vladislav Kušan:

POSLJEDNJA ISPOVIJEST SLIKARA KARASA

Krajina je pod florovima tmine poprimila fantastične oblike. U zraku, koji je zasićen munjinom i sapet iščekivanjem, tutnje prvi udarci bezumno nagle ljetne oluje. Šumori kiša, a nabujale vode u jarcima usplahireno klokoću i teku prema Korani. Karas ogrnut pelerinom, prokisao, supijan od misli ide u noć i govori:

Razvija srpanjsko nebo podmukle
ponoćne ponjave
U suru zastavu bure — putokaz
posljednjih stanica —
Kad s teškim teretom tuge, bez
tamjana i zvonjave
Predvodim vlastiti sprovod na
granicu svih granica.

Ko duvne tmurne litije potmuli
spomeni prilaze
Prebiruć krunicu bola voštano-
blijedim rukama.
Čuvstva iz čahure srca niz ponor
sjećanja silaze

Za tragom krijesnice snova nad
ispaćenim mukama.

Sve vas u povorci vidim, vi žudnje
mrtvorođene
U jadu krvave jave, očaju samotnog
ridanja,
Nevine male radosti od ruke djetinje
vođene,
I prve nejasne sumnje, i zadnja
krvnička kidanja.

I vaš je predvodnik dugo gušio
nalete bune,
Al danas povratka nema, pred
ničim on ne zastaje.
Sve što je volio ludo poganom
psovkom prokune,
Od ove doline suza nemoćnim
gnjevom se rastaje...

Šiba me čupavom grivom vjetrina
u divljem kasu,
Nad crnom Koranom rže, kopitom
talase udara,
Sikće kroz pakosni kikot kletva u
mamenom glasu,

Niz selo u propanj srlja lomnjava
orkanskog sudara.

Zeleni signali munje preplaše plahe
kućice;
Uz bučno bubnjanje groma
tajanstvo kišnog šaputanja.
Ko plamen buktinje drhtim od
ognja samrtne vrućice
Pred pragom šutnje i tmine na
pustom raskršću lutanja.

Klipšem kroz kaljuže kala u sjeni
noćne kulise.
U duši potpuni poraz, skrhana
krila Ikara.
Gudim uz orgulje bure, u psalmu
žalobne mise
Na mukloj napukloj struni lamento
propalog slikara.

Uz kukanje kukuvijsko kobno se
Karas rodio
Sa osjenčanim čelom preuranjenog
snivanja.
Krhkom je životnom lađom tek
brodolomno brodio
Ukleti moreplovac kroz vihor
sudbinskog zbivanja.

Govore tamni zakoni. Zbio se zapis
udesan.
U toranj tihe samoće pomućen duh
se usamio.
Život je u svom čemeru, na časak
čarobno čudesan,
To krotko krojačko čedo prelivom
šara omamio.

Nadanje modrih visina, dim vina,
ta pelerina,
Beskrajna čežnja sanjara pred
zamagljenim stazama,
Dah krina, zvuk violinâ opiše
suludog sina,
Opiše otrovom laži i bolesnim
ekstazama.

Ja nisam zgaženi genij ni slikar
divovskog duha,
I nemam nad glavom lovor u sjaju
svetog znamena,
Ja sam ko napaćen čovjek tražio
rada i kruha,
Da dimu jalovom ne dam najljepši
žar svog plamena . . .

Nosiš u zjenici vedroj viđenje duha vidovita,
Vatromet mletačkih slika i tkanja plamenih sanja.
Život je snivana bajka zvjezdanom maglicom ovita,
Bakanal bengalskih boja vječiti cilj putovanja.

Kroz plamen otrovnih boja mame te arije nujne,
U svoje magično tkivo ritam i zvuk te zavije.
Dok dušom cvjetaju čežnje ko ruže krvavorujne,
Upali obrazi gore i plamte sve grozničavije.

O rimske kristalne noći pune i prepune lune,
Kad srce od glazbe gine da jedva može mucati!
Uzaman zazivlješ pomoć bludnice žene-Fortune,
Na okno samotnog tornja bijeda će u zoru kucati.

Tu nikad ne spoznaš pravo što duši zbunjenoj treba,
Kad sumrak sivi zasipi i sjetom nebosklon zalije —
Prozračne vizije svijetla sa slika saharskog neba
Il jeza samrtne strave nad mrakom gorske provalije.

I nikad ne spoznaš pravo izvore svijetla i sjene,
U čem su skrivene tajne ljepote, slasti, užitka.
Ljubav Candide, Irene? — O, sve su žene Sirene!
Lik, platno i boja žitka? — S demonom krvava bitka!

To što u duši pjevuši s prezirom hladnim uguši
I slaži kukavno na dno slojeve mutnog taloga.
Sagradi svjetove svoje: — sve ih u bezdane sruši
I patnjom otkupi teret i cijenu velikog zaloga.

Kad šute sirote slike, nek moja
nevolja zbori
Kako pod pepelom žeže i gori!
O dobrotvori!
Kako ste srcima škrti, a novčićem
milostivi,
Kako nas rastavlja život i ponor
nepremostivi.

I kako okrutni pauk žaokom
dvoumlja ruje,
I kako umorno srce grobnicom
snova postaje,
I kako bruje oluje i refren vječni
se čuje:
»Crna ti Korana ostaje«!

— O, dosta je! O, dosta je! — —

Razvija srpanjsko nebo podmukle
ponoćne ponjave
U suru zastavu bure — putokaz
posljednjih stanica —
Kad s teškim teretom tuge, bez
tamjana i zvonjave,
Odlazi njegova duša na granicu
svih granica,

Vladislav Kušan:

PONOĆNI POEM VATROSLAVA LISINSKOGA

Draganu Plamencu

Jedne prokisle jesenske noći, kad teški
ljigavi oblaci izmiješani s maglom nisko
nad krovovima kruže, a vjetrovi se
javljaju
nenadano i podmuklo prigušenim
uzdisajima, vraća se njegov duh svom
starom
glasoviru, koji je još jedina utjeha ne-
koj teško
bolesnoj djevojčici u zabačenoj pot-
krovnici
„Gornjeg grada", i utonuvši u prošlost,
govori :

Tornjevi drevni jecaju bakrenim
bolom batova,
Grič kao galija plovi u noćne magle
zamotan,
Na vjetru vjetrulje cvile u stravi
sablasnih satova,
A ja se, gle, tebi vraćam skrušen i
monaški samotan.

Moje su prozirne ruke u tihom
akordu klonule.

Čujem ti staračko srce: još za mnom
  djetinski tuguje.
Poznaju pritisak blagi te tipke
  žute, oronule —
Svu noć, ko nekad, s njima u snima
  pokojnik druguje.

Kad žice samoću sobe ko teret
  olova osjete,
Zabruje mrmoreć muklo u muci
  jalovog snovanja.
Više te zbunjuje prošlost iz riječi
  mrtvačke posjete,
Od sudbe bolesnog čeda, gorčine
  nijemog tugovanja.

Ne budi zadnju družicu, sanja o
  dobrim ljudima,
Najljepše koprene snova raskošno
  trepću pred očima.
Ni svoje ne kidaj rane u krhkim,
  usahlim grudima
Dok spomen panično vapeć ponoćni
  poem započima.

Ista je sjeta čemerna pustoši naše
  ulice,

Brujanje noćne tišine prepune
  čudesnih arija.
Miješa se pjesma Porina s ćurlikom
  Čarobne frulice,
Na rubu sluha titraju zvukovi
  davnih sanjarija.

Ko ptica pijana sunca htjedoh u
  plavilo kriliti,
A padah prerano skršen u kaos
  suludog stradanja.
Dok grčih potajno pesti da ne
  moram zacviliti,
Ti si me jedini zvao zanosom
  zvonećih nadanja.

Ti si me magijom za patnju osokolio
Da ipak okusim slasti velikog
  uznesenja.
Ti si me više od ljudi i dobre
  druge volio,
O druže napuklog srca u magli
  mog snoviđenja.

Prosjački brojati novčić od stare
  bakrene kovine
Za koru bijedničkog kruha, trenutak
  mučnog stvaranja;

U sebi nositi plamen za ushit cijele
domovine,
A vječno bugarit žalbu propasti i
razaranja.

Kroz tminu javit se rikom ranjenog
leoparda,
Sumrtvom munjom signala u pjesmi
krvavo zasjati —
Pa tko je saslušat htio bolove
bolesnog Barda,
Komu je znao taj bljesak do mene
stazu obasjati.

Tom hromom nogom teturat
sumračnim snom agonije,
Slušati zdravice zvonke, praznine
svečanog govora.
Uz prozor venuti s tugom turobne
pelargonije
Za časak varave slave sa krunom
trnovog lovora.

Ko vječni uznik kunjati u nekim
O takav život jalovi od prave smrti
gori je!
Kad zamišljena djela isplaćeš
krvavim suzama,

A mjesto buntovnih misli pitome
pišeš davorije.

I nikad izišo nisam iz ovog ukletog
kruga.
Bijeda me hihoćuć ludo nevoljom
svakom bratila.
Ko sumor jesenjeg luga, tek tuga
plačidruga
Mog roda zlopatnoga sa mnom je
do kraja patila.

Dira ta pjesma martira i svira ko
napukla lira,
Pa ipak ona je nekoć simbole vjere
nosila.
Dok bijah nevidljiv vođa, barjaktar,
junak Ilira
I napjev budnice plahe vjerna je
srca zanosila.

Danas im nevino zvoni u prašnim
kantilenama
Taj blijedi, daleki odraz, pepeo
okrutnih bolova.
O neću utjehu donijet ni
mirogojskim sjenama:

Već život tužnije gudi od
domorodnih molova.

Ako je šaptanje tvoje prizvukom
plača ovito,
Nemoj da drhtavi zvuci samrtni
hropac mucaju!
Smiri se, umorni druže, dijete će
tužit jadovito
Za tvojim žicama dobrim što noćas
bezglavo pucaju.

Ostani anđeo čuvar zanijetih
samotnika,
Oživi nadzemnom srećom večernje
meditacije,
I pamti, ja nisam zadnji umjetnik
patničkog lika
Iz čudne povijesti snova te naše
nestretne nacije.

— — — — — — —

Tornjevi drevni jecaju bakrenim
bolom batova,

Grič kao galija plovi u noćne magle
zamotan,
Na vjetru vjetrulje cvile u stravi
sablasnih satova,
U tami komore dječje netko trabunja
samotan . . .

Vladimir Jurčić:

BALADA VOLUJSKIM ROGOVIMA

Na zidu par mrtvih rogova visi
okovanih sjajem metala;
nekad su pod njima dva modra oka
od života sjala.

Nekad su oni odavali snagu
na paši usred dola . . .
a sada mrtvi vise na zidu
široki, divni i puni bola.

I ko da će u tišini odjednom
prošlu ljepotu i snagu si vratit
pa će ih opet rosno sunce
životom pozlatit.

U sobi mrtvi rogovi vise
na njima je rosa nekada sjala;
po divnim širokim rogovima
sada je prašina pala.

Marijan Matijašević:

DVIJE PJESME O A. G. MATOŠU

A. G. Matoš putuje u Pariz

Sirotinjski je uvijek putovao Age
Bez kovčega putnog i bez prtljage,
Sa srcem punim pjesama i nemira
(Lutalica svijetla modrog svemira)
Iz hrvatske tmine do pariške vedrine
Sa khuenovskom slikom domovine.

U domovini sjaj habsburškog trona,
Političkog blata naslojeno tona,
Po kojem kao Noemova arka
Sabornica pluta na trgu svetog Marka,
Gdje je govor lovor ili grob i ludnica,
Karijera ili mračna sudnica.

U glavnom gradu sivo, beznadno
stanje,
Na selu tmina, lihvar i neznanje,
Tu jedino svijetlo s bajunete sjaje
I prostodušno se caru — carevo daje;
Dugovi stežu, ali tko da stenje?,
Tek migraciona cifra se penje.

Tuđinac striže hrvatske ovce,
Tuđinac krade hrvatske novce,
Tuđinac kupuje hrvatske nevaljance,
Tuđinac kuje lance
U koje će puk okovati: složni
Presvijetle karijere i naši velemožni.

Povučen u se, u mislima Age
Gleda sliku Domovine drage
I smješka se veselo bajage,
Da ne bi čuli saputnici i stranci
Kako mu zveče na rukama lanci.

Al pred Parizom tuga ga nadjača,
Age se guši u vlaku od plača!
O slobodo, o prvi svjetski grade,
Jednom ćemo i mi dignut barikade
I kroz tminu punu bunta i jeze
Hrvatskom će ječat strofe marseljeze.

Marijan Matijašević:

Matoševa smrt

Krevet. Crna ploča s bijelim slovima
Kraj je lutanja i snovima!
U grlu rak — duboka, krvava rana,
Zimljičava samoća posljednjeg dana.

I Matoš sanja:
Crveno teku vode: Save, Drave, Une,
U provinciji daleka pjesma bune.
Na uzburkanoj pučini se ljulja
Noemova arka
Puna gusara i hulja.
Tko je to na trgu svetog Marka
Podigo zastavu novu?
Eksplozija u podzemnom rovu,
Pleše sunce na upaljenom krovu,
Panično zvoni toranj gotskog Doma.

Ognjica. Znoj. Ždere karcinoma
Krvavo meso. Rastu krugovi mraka.
U očima zadnja noć započima.
Nož u grlu. U sobi nema zraka.

— — — — — — —

A tiho teku Sava, Drava, Una,
U tmini katkad sova zlobno hukne
I u mrtvilu opet sve umukne.

Vinko Nikolić:

JUDI SE BOJU SNIGA

Danas su moje konšije gledale u
sivo nebo nad namin,
a ja san tija skriknit o' sriće,
jer to san naučija u velikon gradu,
u gosposkoj kući.

A oni su inkuntino gledali u nebo,
oči su in bile širje i dubje,
duboke ka more i rika,
oči su im bile tužne, strašno tužne,
a lišće i cila amina gotovo ružne.

U njiman san vidija: ledene kuće
brez štuve
i bez bokunića drva; ponistre bez
cakala,
razdrte tavane; škrinje prazne i
plisne,
posteje bez pokrivača;
u njiman san vidija skašele bez
jednoga šolda.

Njiove oči bile su sive i tužne:
u njiman njiovi u poju, di nemaju
Boga tebe,
da se ugriju i sklonu glavu,
ni živini dati šta isti.

I njiove oči bile su joštera šire
i puno tužne,
njiove misli bile su ružne
i zločest grč okolo justa modroga
obraza.

Meni se stislo okolo srca:
— Bože, siti se naroda ovog — —!

Ivan Goran Kovačić:

SREBRNA PJESMA

Srebrn mjesečev srp
žnje zvijezde: nebesko žito.
Kuju cvrčci u polju
kao rosa sitne, sitne srebrnike
od srebra mjesečine.
U pustinji deve srebrnu pjenu žvaču.
Zimi visi nad zemljom zavjesa.
Srebrnim zvijezdama izvezena.

Oči su moje majke bogata riznica
srebra tuzi poklonjena.
Srebrna je kolajna za junaštvo
mom ocu.
Srebru je križ mu vrh groba
kad sniježi
na Monte Grappo.

MARTINOVA BRADA

Stari oča Martin
Bil je veseljak.
Do sto lêt je živel

Vavek zdrav i jak.
Z brado' se je gizdal
Belo ko oblak.

Baš o stotem letu
Oči je zaprl, ,
Na postelj se prožil
Z brado se prostrl
— Ko z belem pokrovom —
I tiho je vmrl.

Potlje sake noči,
Dok misec sveti,
Na grobu je svetlo,
Pod kêm Martin spi:
Velido, da brada
To mu se beli.

---

potlje: kasnije — iza toga; pod kêm — pod kojim; velido — kažu.

Nada Kasterčanek:

NARANČE

Zimski akvarel iz godine 1940.

Blijedi dječak na uglu
prodaje prve naranče.
Glas njegov zamire u suton.
Njegove umorne, tužne oči sjaje:

»Kupite naranče, slatke crvene!
Crvene su od mog sirotinjskog srca,
slatke od mojih djetinjih želja.
Moj je glas bolan zbog mrtve majke,
moj je dlan pružen zbog pijanog oca,
moji su obrazi plavi od zime.
Kupite naranče, slatke crvene!«

Blijedog dječaka nitko ne zapaža,
samo na naranče lutaju pogledi.

Naranče sočno mame prolaznike
»Došla smo sa sunčanog, strastvenog
juga,
nosimo vam pozdrave raskošnih
proljeća,

pile smo radost žarkih podneva,
zato smo naranče, slatke crvene...«

Padaju novci na dlan dječaka,
nestaju naranče iz žute košare.

SMRT NAJLJEPŠE MUZE

Škripe koraci i bježi tišina
u palmin gaj.
To dolaze barbari i nose baklje,
umire blistavi sjaj.

Čempresi sanjaju o toplome ljetu
u njihovim kosama spava Pan.
Oni ne slute tugu prolaznosti:
ljepota često traje jedan dan.

Zvijezde zaklapaju oči od suza
u tjeskobni, ponoćni sat.
Noćas je umrla najljepša muza,
barbarin gazi njezin nagi vrat.

Zlatko Majtin:

MOJ BRAT MISLI O BUDUĆNOSTI

Podbočen rukom o sto u kasnu noć
brat je ostao misleći;
sad on točno zna, da dalje ne će ići:
zemlja je zatrpana dugom još malo
i advokat će proti njemu parnicu
dići.

Onda će doći pečati na štale,
ambare i podrume,
na dražbi cjenkat će se za imetak
gospoda iz grada,
za život ništa ne će ostati:
nadnica u gradu bit će posljednja
nada.

Žena će postati pralja ili tvornička
radnica,
djecu će ulica odgojati,
a znoj njegovih ruku škropit će ulice
gradske
ili tvorničke strojeve napajati.

Kraljevstvo sirotinje bit će soba sa
štednjakom,
muku napornog dana musavi će
kreveti upijati,
osmjeh i radost nikad se neće
na nadama srca ogrijati.

I tako će se dugo vući;
njegov će život biti vječita nadnica,
djeca će ostati skitnice, uličari
gradski
a žena radnica.

Svakim danom teret na leđima teži
će biti;
jedno će dijete umrijeti, drugo u
popravilištu, treće u zatvoru
svršiti
žena će blijeđa postati i konačno
sušica će je skršiti.

A njegov konac bit će bolnica,
tvornička nesreća, nezgodan
s ljestava pad,
ili će možda posljednju scenu života
odigrati s njime njemu već poznata
glad.

»I sve će to tako brzo, nesmiljeno proći!«
nemoćnom je tugom upali obraz problijedio,
šake su stisnule čelo i još je dugo tako
podbočen o sto u kasnu noć prosjedio.

NAPOMENA

Ovaj kratki izbor balada nije nažalost dostatan, da se dobije potpuni ispravni uvid u stvaranje na tome području umjetnosti kod nas. Uslijed pomanjkanja prostora mnogi su pisci izostali (Kranjčević, Vidrić, Badalić i dr.), kako bi mogli ući neki drugi, mlađi pjesnici, jer su pjesme spomenutih pristupačnije i već poznate, dok je teže doći do umjetničkog stvaranja mlađih.

Jezik je — koliko je bilo moguće — ostao netaknut, onakav, kako je pisao pjesnik sam, jer je to za pjesmu vrlo važno. Više puta ovisi baš o jeziku, da se ispravno shvati i osjeti pjesma, onako, kako je to bilo u intencijama autora. U ovoj zbirci imade mnogo pjesama, koje prelaze okvir balade, ali kako je sam pojam balade vrlo širok, teško je povući granicu između njih i ostalih pjesama, koje su — kako kaže i sam hrv. pjesnik — »slobodne i ne poznaju zakona«.

Urednik.

SADRŽAJ:

Strana

Hrvatske narodne balade:
Smrznuti svatovi . . . 7
Smrt bolnoga Ivana . . 8

Hrvatske umjetne balade
Stanko Vraz: Liepa Vida . 13
Antun Nemčić: Grob kaluđera 17
Petar Preradović: Mujezin . 23
August šenoa: Kugina kuća 31
August Harambašić: Romanca 41
Jovan Hranilović: Na Božić . 45
Jovan Hranilović: Smrt . 49
Đuro Arnold: Juda . . . 52
Antun Gustav Matoš: Iseljenik 57
Fran Galović: Antinojeva smrt 61
Marin Sabić: Kraj kolievke 72
Stjepko Ostroški: Balada o majci 73
Luka Puljiz: Balada o majčinom srcu 76
Vjekoslav Majer: Dječak u velegradu, koji još nikad nije vidio šumu 77
Sida Košutić: Starica . . 85

Strana

Mlada bolesnica . . . 85
Vlado Vlaisavljević: Balada o Tounjčici 87
Balada o sutonu na golgoti 88
Ivo Lendić: Zaplivala je na dalek put 90
Jeronim Korner: Za krajcaru 93
Vladislav Kušan· Posljednja ispovijest slikara Karasa 96
Ponoćni poen Vatroslava Lisinskoga 103
Vladimir Jurčić: Balada o volnjskim rogovima . . 110
Marijan Matijašević: Dvije pjesme o A. G. Matošu . 111
Vinko Nikolić: Judi se boju sniga 114
Ivan Goran Kovačić: Srebrna pjesma 116
Martinova brada . . 116
Nada Kesterčanek: Naranče 118
Smrt najljepše muze . 119
Zlatko Majtin: Moj brat misli o budućnosti . . . 120
Napomena uredništva . . 125

Naklada BE-L-KA
Biblioteka lijepe knjige
Zagreb, Berislavićeva ulica br. 3-III.

Tisak Građanske tiskare - Zagreb
Martićeva ulica br. 17. — Tel. 44-05